

Fiskundersökningar i Tommarpsån 2018

Österlens Vattenråd

Lund 2019-02-27

Eklövs Fiske och Fiskevård

Anders Eklöv

Eklövs Fiske och Fiskevård
Håstad Mölla, 225 94 Lund
Telefon 0733-109849
E-post: eklov@fiskevard.se
Hemsida: www.fiskevard.se

Innehåll

1	Sammanfattning	3
2	Inledning	3
3	Material och metoder	4
3.1	Metodik elfiske	4
3.2	Bedömning av tillstånd och avvikelse	4
3.3	Bedömning av Vattendrags-Index för fisk	5
3.4	Bedömning av påverkan	6
4	Resultat och kommentarer	6
4.1	Resultat Tommarpsån	6
4.2	Bedömning av påverkan	9
4.3	Kommentarer till årets undersökning	10
5	Referenser	12
 Bilagor		
Bilaga 1	Lokalbeskrivning med foto	13

1 Sammanfattning

Under 2018 har elfiskeundersökningar utförts på 3 lokaler inom Tommarpsåns avrinningsområde på uppdrag av Österlens Vattenråd. Vattendrag som har undersökts är Tommarpsån, Kippabäcken och Komstadsån. Fem olika fiskarter och en kräftart registrerades vid provfisket. Öring (*Salmo trutta*), elritsa (*Phoxinus phoxinus*) och stensimpa (*Cottus gobio*) registrerades på samtliga lokaler, från låga till höga tätheter. Tätheten av öring var högst på lokalen i Tommarpsån, medan tätheten av stensimpa var högst på lokalen i Komstadsån.

Sammanfattningsvis framgår det av 2018 års elfiske att relativt stabila förhållande råder för fiskfaunan i Tommarpsån och Kippabäcken. Lokalerna i Tommarpsån och Kippabäcken visar på en låg påverkansgrad och klassas med god till måttlig ekologisk status. Lokalen i Komstadsån klassas med måttlig ekologisk status men bedöms ha en betydande påverkan på grund av frånvaro av årsungar av öring. Utöver öring, elritsa och stensimpa har förekomst av ål (*Anguilla anguilla*) och signalkräfta (*Pasifastacus leniusculus*) påvisats vid 2018 års elfiskeundersökning.

2 Inledning

Under 2018 har 3 lokaler provfiskats i vattendrag inom Tommarpsåns avrinningsområde, vilket följer de förslag som tagits fram för vattendraget (Eklöv 2006). Från de undersökta lokalerna finns elfiskedata från flera år, vilket medför att artsammansättning och beståndstätheter kan studeras över tid i dessa vattenområden. De undersökta lokalerna ingår i Österlens Vattenråds recipientkontroll. Resultatet av årets undersökning ger information om vattendragens nuvarande status som biotop för strömlevande arter som öring och stensimpa, samt tjänstgöra som kunskapsunderlag för framtida vatten- och fiskevårdsåtgärder.

Rätt tillämpat kan elfiskeundersökningar komplettera vattendragets övriga miljöövervakning. Vattenkemiska- och fysikaliska undersökningsparametrar dominerar ofta i vattendragens miljöövervakningsprogram vilket ger en relativt momentan bild över vattnets miljöförhållanden. Fiskfaunan, där förekomst respektive avsaknad av olika fiskarter och årsklasser, ger däremot ett mått på vattnets miljöförhållanden under motsvarande period som fisken uppehållit sig i det aktuella vattenområdet. Havsöringen, som under sina första levnadsår är stationär, lämpar sig speciellt väl som en s.k. biologisk indikator på miljöförändringar, eftersom de kräver en hög syrgashalt och relativt god vattenkvalitet (Eklöv 1998).

3 Material och metoder

3.1 Metodik elfiske

Inom Tommarpsåns avrinningsområde utfördes elfiske på 3 lokaler den 19 september 2018 (tabell 5). Elfisket utfördes på uppdrag av Österlens Vattenråd. Elfisket utfördes kvantitativt, med tre genomfiskningar, på en sträcka av 25 m och genomfördes enligt rekommenderad metod från Havs och Vattenmyndigheten och Naturvårdsverket (Degerman & Sers 1999, Naturvårdsverket 2010, Degerman & Sers 2017). Ett bensindrivet elaggregat av märket Lugab, 200 volt användes. Den insamlade fisken bedövades med Benzocainum, varefter den artbestämdes, vägdes och längdmättes. Fångsteffektivitet och täthet beräknades efter Bohlin (1984), för öring beräknades årsungar (0+) respektive äldre ungar (>0+) var för sig.

På varje lokal mättes bredden, medel- och maxdjup, beskuggning, strömhastigheten samt typ av bottensubstrat. Foto togs av varje lokal. Vattenprov togs för analys av pH och konduktivitet. Vid jämförelse av öringtäthet från tidigare år samt med andra år, har elfiskedata från Skånska vattendrag använts (tabell 1) (Elfiskeregistret 2018). Från elfiskeregistrets databas finns kvantitativa elfiskedata för de undersökta lokalerna i Tommarpsån från år 1996 för lokal 1 och 2, från år 2007 för lokal 3. Elfiske har inte utförts årligen.

Tabell 1. Värden på öringtäthet (vandrande bestånd) i Skånska vattendrag (data från Elfiskeregistret, 090216). Tätheterna anges i antal per 100 m².

Vattendragsbredd	Vandrande bestånd			
	< 2 m	2 - 4 m	4 - 8 m	> 8 m
Öring 0+	197.0	99.9	50.2	32.4
Öring > 0+	40.1	27.7	15.4	8.0
Antal elfisken	235	445	280	286

3.2 Bedömning av tillstånd och avvikelse

Naturvårdsverkets bedömningsgrunder för miljö kvalitet har använts för att bedöma tillstånd och avvikelse från jämförvärdet (Wiederholm 1999). Vid bedömning av tillstånd indikerar ett lågt samlat index, klass 1, på ett vattendrags fiskfauna består av ett stort antal arter, mycket fisk med hög andel laxfisk med hög reproduktion. Om klassning hamnar runt 3 indikerar detta att vattendraget är nära medianen för svenska vattendrag. Höga index, klass 4-5, indikerar art- och individfattiga system med avsaknad av laxfisk, och kan tyda på att en negativ påverkan sker på vattendraget (tabell 2). Vid bedömning av avvikelse från jämförvärde indikerar ett lågt samlat index, klass 1, på ingen eller obetydlig avvikelse och höga index, klass 4-5, indikerar på stor till mycket stor avvikelse från jämförvärdet (tabell 3).

Tabell 2. Klassning av tillstånd för fisk i vattendrag.

Tillstånd, fisk		
Klass	Benämning	Samlat index
1	Mycket lågt samlat index	< 2
2	Lågt samlat index	2.0 - 2.5
3	Måttligt högt samlat index	2.5 - 3.6
4	Högt samlat index	3.6 - 4.0
5	Mycket högt samlat index	> 4.0

Tabell 3. Klassning av avvikelse från jämförvärden för fisk i vattendrag.

Avvikelse från jämförvärde, fisk		
Klass	Benämning	Samlat index
1	Ingen eller obetydlig avvikelse	< 2.8
2	Liten avvikelse	2.8 - 3.3
3	Tydlig avvikelse	3.3 - 4.5
4	Stor avvikelse	4.5 - 4.9
5	Mycket stor avvikelse	> 4.9

3.3 Bedömning av Vattendrags-Index för fisk

Den ursprungliga fiskfaunan i rinnande vatten påverkas huvudsakligen av tre faktorer, invandringshistoria, fysiska och kemiska förutsättningar samt biologiska interaktioner. Fiskfaunan påverkas också av olika miljöstörningar såsom, försurning, eutrofiering, fysiska ingrepp, kanalisering, dämningar vid vattenkraftverk mm. Fiskens påverkan är olika stark för olika arter beroende på deras anpassningar. Fiskfaunan på en given lokal kan ge en indikation på hur påverkad fiskfaunan är av olika miljöstörningar. Ett nytt vattendrags-index har tagits fram som bedömer den ekologiska statusen för fisk i rinnande vatten (Naturvårdsverket 2007). Sex parametrar ingår i Vattendragsindex (VIX) för att mäta generell påverkan:

1. Sammanlagd täthet av öring och lax.
2. Andel toleranta individer.
3. Andel lithofila individer (arter som leker på grus och sten).
4. Andel toleranta arter.
5. Andel intoleranta arter
6. Andel laxfiskarter som reproducerar sig på lokalen.

Från dessa parametrar beräknas sedan ett index som delas in i fem olika klasser (tabell 4).

Tabell 4. Klassning av ekologisk status för fisk i vattendrag.

Ekologisk status, Vattendrags-Index	
Klass	Bedömning
1	Hög
2	God
3	Måttlig
4	Otillfredsställande
5	Dålig

3.4 Bedömning av påverkan

Index används för att beskriva tillstånd och avvikelser. För att kunna göra en bedömning av påverkan kan dessa index användas för att sammanfatta resultaten. Tre olika klasser har därför använts för att ange påverkansgraden.

1. Ingen eller obetydlig påverkan
2. Betydlig påverkan
3. Stark eller mycket stark påverkan

Lokaler med ingen eller obetydlig påverkan har låga till mycket låga index för tillstånd, avvikelse och ekologisk status. Lokaler där öring saknas eller förekommer i låga tätheter och har måttligt till höga index bedöms att ha en betydlig påverkan. Lokaler med stark till mycket stark påverkan har höga index för tillstånd och avvikelse (klass 4-5). Påverkan kan utgöras av organiska föroreningar, låga syrgasvärden, låga pH-värden, höga halter av giftiga ämnen såsom ammonium, samt fysisk förändring av vattendraget som dikning och förändrad markanvändning.

4 Resultat och kommentarer

4.1 Resultat Tommarpsån

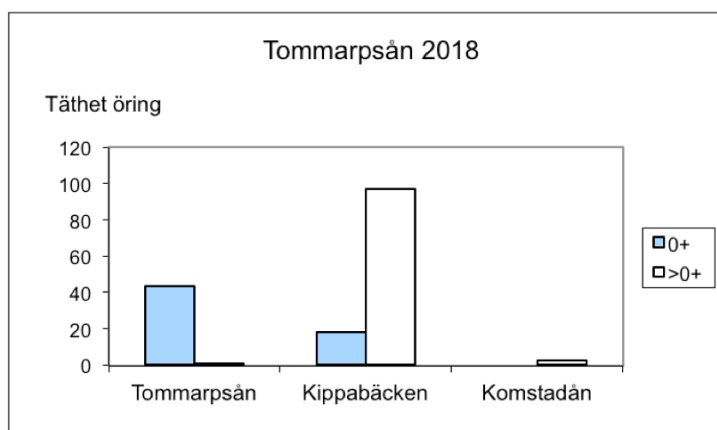
De undersökta lokalerna (tabell 5) som elfiskades skiljde sig åt, dels i artförekomst och dels i öringtäthet (tabell 6, figur 1). Öring registrerades på samtliga lokaler med varierande tätheter för de olika åldersklasserna (tabell 6, figur 1). Även stensimpa och elritsa erhöles på samtliga lokaler, med riklig förekomst i Komstadån (tabell 6). Övriga arter som registrerades var ål och signalkräfta (tabell 6). Vid fisket låg vattentemperaturen mellan +16,3 och +17,4 °C. Konduktiviteten mättes till 40 - 55 mS/m och pH till 7,9 - 8,1.

Tabell 5. Åbredd (m), lokalens längd (m), medel- och maxdjup (m), medelström (m/s) samt dominerad substrat på elfiskelokalerna i Tommarpsån.

Lokal	Koordinater	Bredd	Längd	Medel- djup	Max- djup	Medel- ström	Substrat
1. Tommarpsån	615695;140295	8,5	25	0,10	0,30	0,4	sten-block
2. Kippabäcken	615772;140050	2,1	25	0,30	0,65	0,3	sand-sten
3. Komstadån	615997;139404	3,6	25	0,20	0,45	0,3	grus-sten

Tabell 6. Beräknad täthet för öring (0+ anger årsungar, >0+ anger äldre öring), lax, elritsa, stensimpa och signalkräfta vid 2018 års elfiske.

Lokal	öring		elritsa	sten- simpa	ål	signal- kräfta
	0+	>0+				
1. Tommarpsån	43,3	0,5	86,5	0,7	0,5	0,5
2. Kippabäcken	18,2	97,0	88,7	15,2		
3. Komstadån		2,4	45,1	38,0		

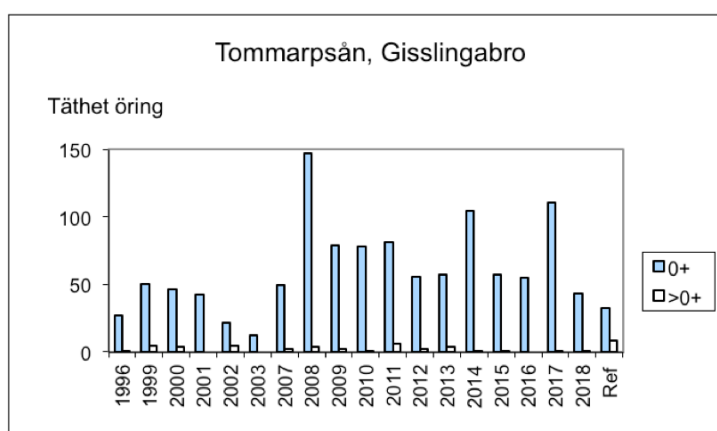

Figur 1. Täthet av öring (antal/100 m³) fångad vid elfiske 2018 på de undersökta lokalerna, 1 - 3. 0+ anger årsungar och >0+ äldre öring.

Lokal 1. Tommarpsån, Gisslingabro

Lokalen är belägen i Tommarpsån sydväst Järrestad vid Gisslingabro, har tidigare undersökts under perioden 1996 till 2017. Tätheten av öring har under perioden legat relativt högt och i nivå eller högre med jämförvärdet för Skånska vattendrag (figur 2, tabell 1). Vid fisket 2018 var tätheten av årsungar något under medelvärdet för perioden men högre än jämförvärdet för Skånska vattendrag (tabell 1, figur 2). Andra arter som fångades 2018 var elritsa, stensimpa och ål (tabell 6). Vid tidigare fisken har elritsa, färna, gädda, lax, mört, nejonöga, stensimpa, ål och öring registrerats. Stensimpa har vid tidigare undersökningar fångats vid tre tillfällen (2011, 2014, 2017). Längre uppströms i Tommarpsån förekommer däremot stensimpa rikligt. Vid fisket 2015 fångades färna som var en ny art för lokalen (Eklöv 2016). Stor färna har under senare år fångats i Tommarpsån med sportfiske (muntl. Per Torstensson).

Vid fisket 2017 registrerades lax som ny art för lokalen och även för Tommarpsån på de lokaler som har undersöks med elfiske. Det var endast en individ (0+) som fångades, men visar att lax har vandrat upp i Tommarpsåns hösten 2016 och lekt i området vid Gisslingabro (figur 3).

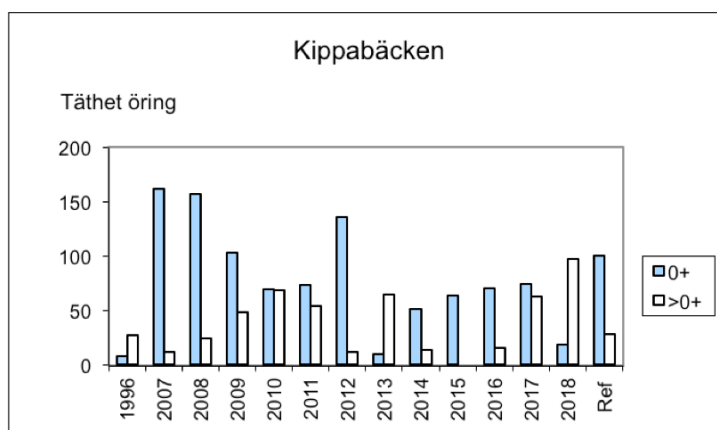
Figur 2. Täthet av öring (antal/100 m³) fångad vid elfiske på lokal 1 i perioden 1996-2018. 0+ anger årsungar och >0+ äldre öring. Ref. anger elfiskeregistrets jämförvärde (tabell 1).

Figur 3. Bild som visar lax (underst) och öring (överst) fångad vid fisket 2017. Lax har större bröstfenor, och smalare stjärtspole. Öring har rödfärgad fettfena och något fler prickar på gällock och ryggfena.

Lokal 2. Kippabäcken

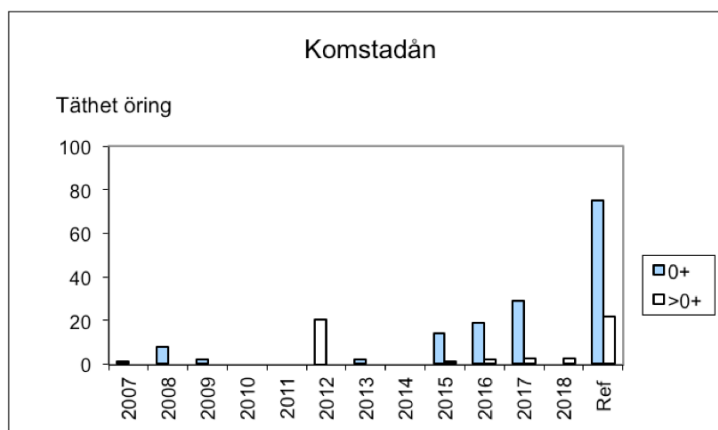
Lokal 2 är belägen i tillflödet Kippabäcken vid Tommarp, har tidigare undersökts med kvantitativa fisken under perioden 1996 till 2017. Tätheten av öring har vid dessa undersökningar varierat från mycket höga till måttligt låga. Vid fisket 2018 var tätheten av för 0+ öring lägre än jämförvärdet för Skånska vattendrag medan tätheten av äldre öring (>0+) var högre (tabell 1, figur 4). Andra arter som fångades 2018 var elritsa och stensimpa (tabell 6). Vid tidigare fisken har elritsa, nejonöga, stensimpa, ål och öring registrerats.

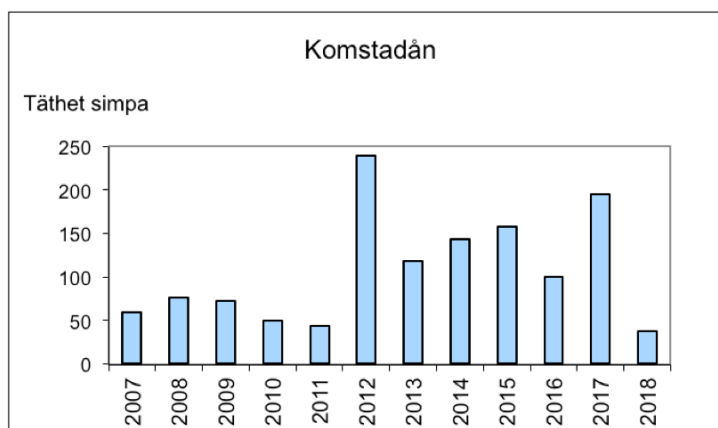
Figur 4. Täthet av öring (antal/100 m³) fångad vid elfiske på lokal 2 i perioden 1996-2018. 0+ anger årsungar och >0+ äldre öring. Ref. anger elfiskeregistrets jämförvärde (tabell 1).

Lokal 3. Komstadån, Gårdslösa

Lokalen är belägen ca 1 km nedströms Smedstorpsdammen, har tidigare undersökts med kvantitativa fisken under perioden 2007 till 2017. Tätheten av öring har vid dessa undersökningar varit mycket låga. Vid fisket 2018 erhöles inga årsungar av öring, endast någon enstaka äldre öringar (>0+) fångades (figur 5). Andra arter som registrerades 2018 var elritsa och stensimpa (tabell 6). Tätheten av stensimpa var lägre jämfört med tidigare års fisken, men relativt hög jämfört med lokal 1 och 2 (tabell 6, figur 6).

Figur 5. Täthet av öring (antal/100 m²) fångad vid elfiske på lokal 3 i perioden 2007 - 2018. 0+ anger årsungar och >0+ äldre öring.

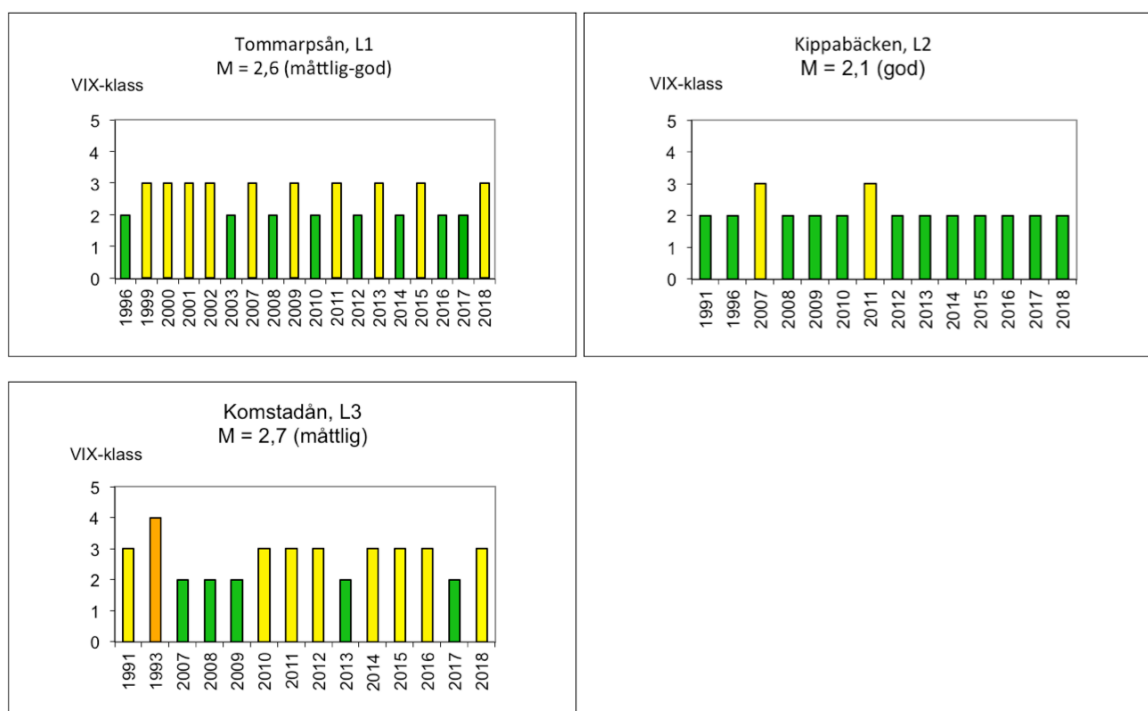
Figur 6. Täthet av stensimpa (antal/100 m²) fångad vid elfiske på lokal 3 under perioden 2007 - 2018.

4.2 Bedömning av påverkan

De undersökta lokalerna i Tommarpsån och Kippabäcken har låga index för tillstånd, jämförvärde och ekologisk status, visar på ingen eller obetydlig påverkan och klassas med god till måttlig ekologisk status för fisk (tabell 7, figur 7). Lokalen i Komstadån har som medelvärde de senaste åren klassats med måttlig ekologisk status detta på grund av låga öringtätheter och förekomst av föroreningståligena arter. Vid fisket 2018 fångades inga årsungar av öring, men riklig förekomst av elritsa och stensimpa medför att lokalen klassas med måttlig ekologisk status. Lokalen bedöms ha en betydande påverkan.

Tabell 7. Antal arter, individtätet (antal/100 m³), biomassa (vikt i gram/100 m³), täthet laxfisk (antal/100 m³), bedömning av tillstånd, avvikelse, ekologisk status och bedömning av påverkan för Tommarpsån år 2018.

Vattendrag	Tommarpsån Kippabäcken Komstadån		
	Lokal 1	Lokal 2	Lokal 3
Antal arter	5	3	3
Individtäthet	132	219	85
Biomassa	415	3082	368
Täthet, laxfisk	44	116	2
Tillstånd, SNV	2,2	2,0	3,4
Jämförvärde, SNV	1,7	1,3	2,3
Vattendrags-Index	3	2	3
Bedömning påverkan	1	1	2

Figur 7. Klassning av ekologisk status för fisk för de undersökta lokalerna i Tommarpsån, enligt tabell 4.

4.3 Kommentarer till årets undersökning

Havsöring kan vandra upp till samtliga undersökta lokaler, dock med en viss variation av antalet stigande lekfiskar. Uppvandringen har sedan 1989 legat på 2000 - 4000 öringar per säsong, med rekord upp till 8000 (SFS 2002). I jämförelse med andra år med motsvarande miljöförhållande (åbredd, djup och substratstorlek) har öringtätheterna i Tommarpsån och

Kippabäcken som medelvärde under perioden 1996 – 2018 varit i nivå med andra vattendrag i Skåne.

Ingen förekomst av årsungar av öring i Komstadsån vid fisket 2018 indikerar på en negativ påverkan. Frånvaro av öring eller mycket låg täthet i Komstadsån vid tidigare undersökningar indikerar på någon form av störning (figur 5). Detta trots att den undersökta sträckan utgörs av en strömmande biotop med grus, sten och block, vilket borde utgöra en lämplig biotop för öring (bilaga 1). Inga kända svårpasserbara vandringshinder för havsöring finns nedströms lokalen i Komstadsån.

Öringen är mycket känslig under vissa perioder under året. Till exempel, under våren när öringynglen har kläckts men fortfarande ligger nedgrävda i grusbotten, behövs ett syrgasvärde på över 9 mg/l för att öringen ska överleva (Rubin & Glimsäter 1996). Vidare är öringen känslig för höga värden av ammonium (>0.4 mg/l) under motsvarande period (Alabaster & Lloyd 1982).

Den extremt nederbördsfattiga och varma sommaren 2018 har sannolikt överlag påverkat fiskfaunan negativt i Tommarpsån och dess tillflöden.

Fiskfaunans sammansättning på lokalen i Tommarpsån (L1) är troligtvis ett resultat av tidigare föroreningsituationer. Vid provfiske på denna lokal under perioden 1996-2018 har stensimpa registrerats vid fyra tillfällen (2011, 2014, 2017, 2018) och då enstaka individer. Detta beror troligtvis på att arten inte har lyckats återkolonisera från åns övre delar där den förekommer rikligt. Höga tätheter av öring (0+) på lokalen i Tommarpsån (L1) indikerar på god vattenkvalité.

5 Referenser

- Alabaster, J. & Lloyd, R. 1982. Water Quality Criteria for Freshwater Fish. Butterworths, pp 361.
- Bohlin, T. 1984. Kvantitativt elfiske efter lax och öring - synpunkter och rekommendationer. Inf. Sötvattenlab. Drottningholm. 4: 1-33.
- Eklöv, A. 2006. Fiskar och fiske i nio Österlenåar. Österlens Vattendragsförbund.
- Eklöv, A. 1998. The distribution of brown trout (*Salmo trutta* L.) in streams in southern Sweden. Doctoral thesis. Department of Ecology. Lund University.
- Eklöv, A. 2011. Fiskundersökningar i Tommarpsån 2011. Österlens Vattenråd.
- Eklöv, A. 2013. Fiskundersökningar i Tommarpsån 2012. Österlens Vattenråd
- Eklöv, A. 2014. Fiskundersökningar i Tommarpsån och Verkaån 2013. Österlens Vattenråd.
- Eklöv, A. 2015. Fiskundersökningar i Tommarpsån och Verkaån 2014. Österlens Vattenråd.
- Eklöv, A. 2016. Fiskundersökningar i Tommarpsån 2015. Österlens Vattenråd.
- Eklöv, A. 2017. Fiskundersökningar i Tommarpsån 2016. Österlens Vattenråd.
- Eklöv, A. 2018. Fiskundersökningar i Tommarpsån 2017. Österlens Vattenråd.
- Degerman, E. & Sers, B. 1999. Elfiske. Standardiserat elfiske och praktiska tips med betoning på säkerhet såväl för fisk som fiskare. Fiskeriverket information 1999:3.
- Degerman, E. & Sers, B. 2017. Fisk i rinnande vatten - Vadningselfiske. Version 1:8, 2017-04-25. Havs och Vattenmyndigheten.Handledning för miljöövervakning. 17 s.
- Naturvårdsverket 2010. Elfiske i rinnande vatten. Version 1:5, 2010-05-05. Naturvårdsverkets handbok för miljöövervakning. 15s.
- Naturvårdsverket 2007. Handbok 2007:4. Bilaga A, bedömningsgrunder för sjöar och vattendrag, fisk i vattendrag. Utgåva 1, december 2007. 84-102.
- Rubin, J-F. & Glimsäter, C. 1996. Egg-to-fry survival of the sea trout in some streams of Gotland. *Journal of Fish Biology*, 48, 585-606.
- Simrishamns Fiskevård & Sportfiskeförening. 2002. Jubileumsskrift 1952-2002. 40s.
- Wiederholm, T. (Ed.) 1999. Bedömningsgrunder för miljö kvalitet, sjöar och vattendrag. Naturvårdsverket, rapport 491.

Bilaga 1

Lokalen i Tommarspån är belägen sydväst om Järrestad uppströms Gisslingabro.

Lokalen i Kippabäcken är belägen nedströms en järnvägsbro intill Idrottsplatsen i Tommarp.

Lokalen i Komstadån (Gårdslösa) är belägen i anslutning till en vägbro